

Бажал Ю. М.

Національний університет «Києво -Могилянська академія»,
д. е. н., професор, зав. кафедри економічної теорії

ПОЛІТЕКОНОМІЯ ПОДВОЄННЯ ВВП

На початку 2015 року Указом Президента України була затверджена наразі діюча Стратегія сталого розвитку «Україна 2020», де серед стратегічних індикаторів визначено підвищення ВВП на душу населення (за паритетом купівельної спроможності) до 16 000 доларів США. Це завдання подвоєння даного параметру за п'ять років. Згідно з відомим з курсу макроекономіки «правилом 70» для його виконання необхідно, щоб середній щорічний темп зростання даного індикатора складав 14%. За підсумками 2015 року очікується 1% зростання, що вказує на не реалістичність затвердженої стратегії. Але навіть у разі виконання поставленого завдання Україна у 2020 році змогла би тільки досягти рівня Ботсвани 2014 року і далеко не наблизиться до показників 2014 року Естонії (26 300), Росії (24 710), Польщі (23 930). У зв'язку з цим постає традиційне політекономічне питання про джерела економічного зростання країни і відповідну економічну політику, що також ставить питання про оцінку адекватності та реалістичності запрограмованих факторів зростання в українській стратегії.

У доповіді зроблено стислий огляд історії розвитку політекономії як пошуку відповіді на центральне макроекономічне питання: «Як держави багатіють?». Відповідь на це питання давалась різними теоріями у ракурсі визначення природи і джерел генерування агрегованої доданої вартості країни. Виконаний історичний аналіз привів до висновку, що кожна нова теорія політекономії висувала новий головний фактор генерації доданої вартості країни, який забезпечував економічного зростання. На донауковому етапі генезису політекономії таким фактором вважали військову силу, що дозволяє збагачуватись через захоплення активів та ресурсів інших країн. Меркантилізм ототожнював рівень багатства держави з обсягом її золото-срібних запасів, який міг переважно збільшуватись через міжнародну торгівлю. Фізіократи вважали таким основним фактором землю, і, відповідно, розвиток сільського господарства. Класики переконали, що основою багатства є будь-яка праця. Неокласики затвердили віру, що економічне процвітання забезпечує вільне ціноутворення на конкурентних ринках. Кейнсіанці висунули на перший план фактор інвестицій в умовах макроекономічної рівноваги. В сучасній Україні можна зустріти чимало експертів і політиків, які й тепер свої рекомендації методологічно базують на якійсь з цих концепцій. Проте у доповіді надано обґрунтування наявності «життєвого циклу» кожної з цих теорій. Тобто спочатку їхнє практичне впровадження сприяло поступу людської цивілізації, але надалі приходили кризи, революції, після яких вже формувалась нова теорія головного фактору розвитку. Сьогодні політекономія перебуває у черговій кризі і знову, як це вже було в історії не один раз, поширюється думка про її вичерпаність як науки. Разом з тим, автор формує аргументи на користь того, що теперішню кризу політекономії буде подолано розвитком методології та управлінських інструментів політекономії інновацій.

Для підтвердження цього висновку висвітлюється хронологія виникнення базових технологічних інновацій, яка порівнюється з хронологією економічних криз та датами виходу книг з теорії політекономії, які вводили у науковий обіг нові концепції щодо головного фактору створення доданої вартості. Висувається гіпотеза, що саме поява нових ключових факторів технологічних парадигм обумовлювало не тільки вихід з економічних криз, а й зміну фундаментальних візій різних течій економічної теорії. Останні чомусь «не бачили» вирішальної ролі технологічних інновацій у постійному зростанні багатства держав. У цьому плані автор розрізняє фактор «продуктивності праці», який ґрунтовно представлений у багатьох теоріях як виразник технологічних змін, і фактор власне «інновацій» (за Шумпетером), який залишався і залишається методологічно майже не поміченим. Доказом цьому в Україні є офіційні стратегії та програми економічного розвитку, де категорія «інновація» присутня тільки у ролі модної фігури мови, а не як пріоритет,

напрям і метод реальної політики. Мейнстрімівські теорії зосереджувались на нових формах соціально-економічних явищ, але залишали на периферії аналізу інноваційну першопричину соціально-економічних трансформацій.

Наведений історичний перелік головних економічних факторів генерації агрегованої доданої вартості є видимими проявами певних технологічних революцій. Наприклад, нові технології і розвиток суднобудування і мореплавства у передових арабських державах, а за тим в Європі (Іспанія, Голландія, Британія та ін.) інпринтувалися в теорії значимістю фактору міжнародної торгівлі (меркантилізм). Успішне застосування нових сільськогосподарських технологій зробило багатими відповідні країни і обумовило появу вчення фізіократів. Промислова революція відкрила широкі можливості для розвитку підприємництва і обумовила збагачення країн-адептів, що втілювалось у теоріях класиків та неокласиків через піднесення значущості «невидимої руки» Адама Сміта, залишивши у затінку таку першопричину, як інноваційні технологічні зміни. Ця ситуація яскраво і драматично ілюструється сучасною українською економікою: спроби її лібералізації без потужного інноваційного розвитку обумовили аутсайдерську позицію України у світових економічних змаганнях. Затримка з інноваційною технологічною структурною перебудовою економіки країни багато у чому обумовлює її занепад. Це відбувається тому, що саме постійна генерація і застосування технологічних інновацій створюють нову додану вартість і забезпечують економічне процвітання країни.

Тарасевич В. М., Білоцерківець В.В., Завгородня О.О.

завідувач кафедри політичної економії та менеджменту, д.е.н., проф.; професора кафедри політичної економії та менеджменту, д.е.н., проф. - Національна металургійна академія України, Дніпропетровськ.

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ІННОВАЦІЙ: ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ В ЕВОЛЮЦІЙНОМУ ВИМІРІ

Інноваційна проблематика, що виходить на передові позиції світової та вітчизняної економічної думки в останній чверті XX ст., продовжує впевнено утримувати лідерство і на початку третього тисячоліття. У широкій панорамі відповідних досліджень знаходять відбиття еволюція вчення про інновації та методологічні засади пізнання інноваційних процесів, глобальні тенденції, закономірності та прогностика інноваційної динаміки, уявлення про технологію інноваційної діяльності й алгоритми ухвалення інноваційно-інвестиційних рішень, інституціональні форми, механізми та інструменти регулювання інноваційного розвитку тощо. Формування переважної частки відповідних розробок і здобутків припадає на кінець минулого сторіччя. Непозбавлений певної еkleктичності прорив у розвитку теорії інновації корелює із синхронізованими хвилями взаємопов'язаних базисних нововведень у всіх сферах суспільного буття в період становлення постіндустріального суспільства.

Емпіричне збагачення інноваційної проблематики не тільки відкриває перед науковцями нові горизонти пізнання, а й посилює інтерес до категоріальних проблем постнекласичної теорії інновацій. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що визнані в колі фахівців незавершеність і суперечливість її понятійного простору спричинена, насамперед, відсутністю вихідної категорії, первісної абстракції, що: а) символічно та семантично асоціюється із новим – унікальним та оригінальним, аналогів якого раніше не було; б) має філософський і загальнонауковий статус, детермінований всюдисутністю та всезагальністю нового, генерація, та дифузія якого є невід'ємним моментом буття будь-яких відкритих автопоезійних систем; в) утворює ядро системи споріднених категорій, спроможної адекватно розкрити закони та механізми якісного оновлення універсуму. Для позначення первісної абстракції, що у «згорнутому» стані містить все різноманіття сутності нового, його змісту та проявів, пропонується використання терміну «неос». Неос – це